

J. ROOTS

KUIDAS TEOSTADA
MESILASPEREDE
PALJUNDAMIST

RK

„PEDAGOOGILINE KIRJANDUS“ . TALLINN 1947

PÕLLUTOOMINISTEERIUMI AIANDUSE-MESINDUSE VALITSUS

KUIDAS TEOSTADA MESILASPEREDE PALJUNDAMIST

J. ROOTS

PÕLLUTOOMINISTEERIUMI AIANDUSE-MESINDUSE VALITSUSE
VANEM ZOOTEHNIK MESINDUSE ALAL

RK „PEDAGOOGILINE KIRJANDUS“

TALLINN 1947

KUIDAS TEOSTADA MESILASPEREDE PALJUNDAMIST.

J. Roots,

Põllutöoministeeriumi Aianduse-Mesinduse Valitsuse vanem
zootehnik mesinduse alal.

Stalinliku viie aasta plaanis on ette nähtud mesilasperede arvu väga tunduv suurendamine. Keskmiselt peab mesilasperede arvuline juurdekasv olema 20—25% aastas, nii et 1950. a. oleks Eesti NSV-s niisama palju mesilasperesid, kui neid oli enne Isamaasõda. Seepärast on arusaadav, et nii riiklikes majapidamistes kui ka talundeis ja tööliste ning teenistujate individuaalmesilais tuleb lähemal aastail kõige tähtsamaks küsimuseks pidada mesilasperede arvu suurendamist.

Mesilasperede arvu suurendamine toimub kas loomulikul teel, see on sülemlemise näol, või mesiniku otsesel kaastegevusel, s. o. kunstperede moodustamise teel. Kuigi kunstperede moodustamise menetlust tuleb ajakohases mesinduses otstarbekamaks pidada, jääb siiski sülemite abil perede arvu suurendamine lähemal aastail veel küllalt tähtsale kohale. Sellest tingituna on alljärgnevalt käsitletud mõlemaid perede paljundamise viise.

Eeldusi mesilasperede paljundamiseks.

Mesilasperede arvu on võimalik edukalt suurendada ainult siis, kui on tegemist tugevate mesilasperedega. Tugevate perede saamiseks on eriti tarvis hoolitseda: 1) mesilasperede soodsa talvitamise eest, 2) küllaldase söödavaru eest tarus ajal, mil puu-

dub saak loodusest ja 3) noore ja suure munemisvõimega ema eest mesilasperes. Arusaadavalt on siinjuures veel suur tähtsus teistel mesilasperede arengut soodustavatel asjaoludel, nagu pesa puhtusel, haiguste ja kahjurite esinemise vältimisel, tõulistel omadustel, korjema iseloomul jne.

Mesilaspered nõrgenevad talvel sageli ebasoodsa talvituskoha tõttu, näit. ruumides, kus valitseb niiskus või kus perede rahu talvel häiritakse. Samuti põhjustavad hiired ja rotid mesilaste hulgalist hukkumist mesilasperes.

Küllaldane söödavaru on pere tugevaks minemiseks eriti tähtis kevadel. Kui söödavaru on puudulik, siis muneb ema väga tagasihoidlikult, mispärast ka pere tugevaks minek ei toimu rahuldavalt. Tuleb hoolitseda, et mai- ja juunikuus ei langeks söödavaru tarus kunagi alla 5—6 kg. Söödapuuduse puhul on tarvis peresid sööta. Otstarbekas on kasutada sööda andmist kihutussöötmise teel, millega tehakse harilikult algust maikuu algul.

Ema munemisvõime oleneb suurel määral tema vanusest. Sellepärast ei ole soovitatav peredes pidada emasid, kes üle 2 a. vanad. Et kunstperesid võiks juba suve esimesel poolel moodustada, selleks on tarvilik hoida ületalve varuemasid.

Et perede paljundamisel ei tuleks ette mitmesuguseid väärnähteid, selleks on tarvis aegsasti valmis muretseda vajalikud tarud ja kunstkärgede reservid. Sageli mõeldakse mainitud mesindustarvete muretsemisele alles kevadel, mispärast mesilaspered saavad oma eluasemeks juhuslikku laadi või vananenud süsteemi kuuluva taru. Pere ümberajamine teise tarru ei ole aga hõlpsasti teostatav ning on alati teataval määral seotud pere nõrgestamisega. Samuti tuleb lasta vaha juba talvel kunstkärgedeks pressida, et kunstkärjed oleksid aegsasti käepärast ning et nad seismisel omandaksid suurema vastupidavuse.

Mesilasperede loomulik paljundamine.

Mesilasperede sülemlemine (perehittmine) oleneb mitmest asjaolust. Tähtsamad on siin: pere tõuline kalduvus sülemlemisele, saagipuudus loodusest, kitsas ruum tarus ja pere tugevus. Mida varemini sülemlemine on toimunud, seda jõudsamini suudab uus pere areneda ning talveks varusid koguda. Seepärast

tuleb esijoones eelistada maikuu sülemeid. Mitu sülemit teata-
vast perest võtta, see oleneb sülemlemise ajast ja aasta ilmasti-
kust. Kui ei ole võimalusi mesilasperede söötmiseks suhkruga
või noorte perede järeleaitamiseks mee- ja haudmeraamidega,
siis keskmisel saagiaastal ei või ühest perest võtta üle ühe sülemi.
Olenevalt aga, nagu märgitud, suhkrusööda kasutamise võima-
lustest, aga ka mesila suuruselt, võib ühest perest võtta kaks
või rohkem sülemit. Eelmainitu selgitamiseks olgu toodud siin-
kohal paar näidet.

I n ä i d e: oletame, et mesilas on kolm mesilasperet. Üks
peredest annab kolm ja teine kaks sülemit, kuna kolmas ei sü-
lemle. Noorperedele antakse ajal, mil emad munema hakanud,
järg-järgult kihutussööta (väikeste annustena suhkrusööta —
keskmiselt 1—2 teeklaasitäit päevas). Ainult headel meesaagi-
päevadel võib söötmine ära jääda. Samuti soodustatakse mõle-
mas sülemlenud emaperes noorte emade munema hakkamisel
kihutussööda abil haudme arengut. Kui selgub, et mõni pere-
dest tikub nõrgaks jääma, antakse talle kolmandast, mittesülem-
lenud perest kaanetatud hauet juurde. Kui juurdeantud raamist
on noored mesilased väljunud, võidakse anda jällegi uus raam
hauet. Haudmeraame võidakse suve teisel poolel võtta ka kum-
mastki esimesest sülemist, kuna neil on vanad emad, kes kohe
peale sülemi tarru paigutamist hakkasid munema. Teise ja kol-
manda sülemi kui ka sülemlenud emaperede juures tuleb jäl-
gida, kas emad paaritumislennul pole kaduma läinud. Nn. ema-
proov (munadega kärje asetamine pessa) tuleb ette võtta hilje-
malt kolm nädalat pärast sülemlemist.

II n ä i d e: oletame, et mesilas on 6 mesilasperet. Kolm neist
annab igauks 2 sülemit, kuna ülejäänud kolmelt sülemeid ei
võeta. Nõrgemaile sülemeile antakse mittesülemlenud peredest
aeg-ajalt haudmeraame koos meega. Haudmeraame antakse ka
sülemlenud emaperedele, kui nende seisukord seda nõuab. Kui
osa peredest ei ole sügiseks suutnud endale koguda vajalikku
talvevaru, täiendatakse seda sülemlemata peredest saadud mee
arvel.

Esimese näite puhul saadi 3-st mesilasperest sügiseks 8 mesi-
lasperet ning teise näite juures 6-st perest 12. Esimesel juhul oli
eelduseks vajaliku suhkrukoguse olemasolu, kuna teisel juhul
tuleb arvestada haalikes korjeoludes ainult meesaagi ärajäämist,

kuna mesi kulus perede paljundamiseks. Muidugi ei saa siin-
toodud arvulisi näiteid alati üldistada, sest paremal meesaagi
aastal ja paremais korjemaa oludes võidakse teise näite puhul
isegi veel mett saada. Halvemal aastail tuleb aga arvestada
suhkru juurdesöötmise vajadust.

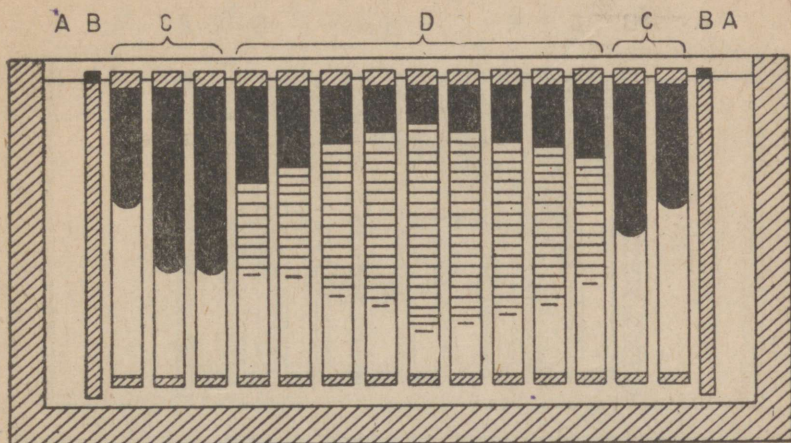
Mesilasperede kunstlik paljundamine.

Paremais ja ratsionaalselt organiseeritud mesilais teostatakse
nüüdsel ajal mesilasperede paljundamist peamiselt kunstlikul
teel, kuna loomulik sülemlemine jääb tagaplaanile. Kunstperede
moodustamisel, võrreldes sülemite võtmisega, on järgmised pa-
remused: 1) jääb ära ajakulu, mis on tarvis perede valvamiseks
sülemlemise hooajal, 2) perede paljundamist on võimalik juh-
tida antud oludes kohasele ajale, 3) peresid on võimalik paljun-
dada ka siis, kui mesilaspered sülemlemisele ei kaldu.

Kunstperede moodustamise viise on mitmesuguseid. Milliseid
viise kasutada, oleneb mesilasperede arvust mesilas, varuemade
olemasolust, saagioludest jne. Siinkohal olgu käsitletud peami-
selt ühte kunstpere moodustamise viisi, nn. haudmevõrsiku
moodustamist.

Sobivaks kunstpere moodustamise ajaks
tuleb siin pidada peameesaagi aja algust. Harilikult algab meil
enamikus maakohtades peameesaak juuni teisel poolel. Samal
ajal leidub peres harilikult ka küllaldaselt hauet. Kunstpere
moodustamiseks tuleb valida tugevam mesilaspere, s. o. selline,
mis katab 12—14 raami (arvestades eesti taru raami suurust).
Nimetatud menetluse kujukamaks esiletoomiseks võtame järg-
mise arvulise näite:

Oletame, et tarus on 14 raami (vt. joon. 1), mis enam-vähem
mesilastega kaetud. Olemasolevaist raamidest on 9 raamis haue,
kuna 5 raami sisaldavad ainult mett. Ilusal lennupäeval, soovi-
tav ennelõunat, viiakse nimetatud taru juurde samade raami-
möödetega tühi taru. Nüüd avatakse algul mainitud taru, mil-
les asub kunstpere valmistamiseks määratud pere, mida nime-
tame siinkohal emapereks. Raame ettevaatlikult välja tõstes
silmitsetakse hoolega neil asuvaid mesilasi, et üles leida ema.
Ema võib sageli leida raamil, kus asuvad värskelt munetud

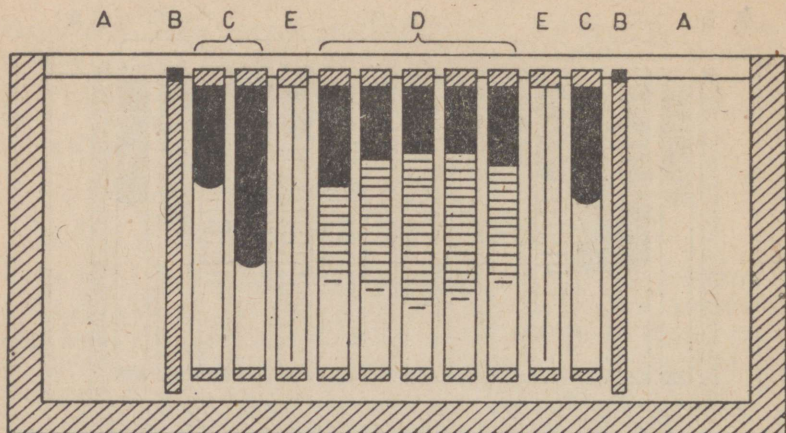
Joon. 1. Raamide asetus emaperes enne kunstpere moodustamist. A — vahelauatagune ruum, B — vahelauad, C — meeraamid, D — haudmeraamid.

munad. Et tööd hõlbustada, on soovitav algul mõned raamid (5—6) asetada peale läbivaatamist kärjekasti.

Leitakse ema, siis asetatakse ta koos raamiga ja sellel leiduvate mesilastega teise, tühja kärjekasti ning pannakse kastile kaas peale. Edasi tõstetakse emaperest osa haudmeraame (ole-tame, et antud juhul 4) koos nendel asuvate mesilastega tühja tarru. Sinnasamasse raputatakse ka veel kolmelt kuni neljalt emaperes olevalt raamilt mesilasi juurde ehk tõstetakse mesilasi sinna sülemikulbiga, kui need kauakestnud emaotsimise tagajärjel on kobardunud taru nurkadesse või vahelaua külge. Uude tarru peab nimelt kunstpere moodustamise ajal jääma rohkem mesilasi kui emaperre.

Järgnevalt asetatakse kunstpererele haudmeraamide kõrvale (uude tarru) üks kunstkärjega varustatud raam ning kummalegi poole pesa äärde üks meeraam. Lükatakse siis vahelauad ligi ning kaetakse pesa.

Emaperes tõstetakse järelejäänud haudmeraamid üksteise juurde, asetades sinna ka algul kärjekasti pandud raami koos emaga. Kummalegi poole haudmeraamide kõrvale asetatakse üks kunstkärjega varustatud raam ning neist väljapoole järelejäänud meeraamid, kaetakse pesa ning suletakse siis taru.

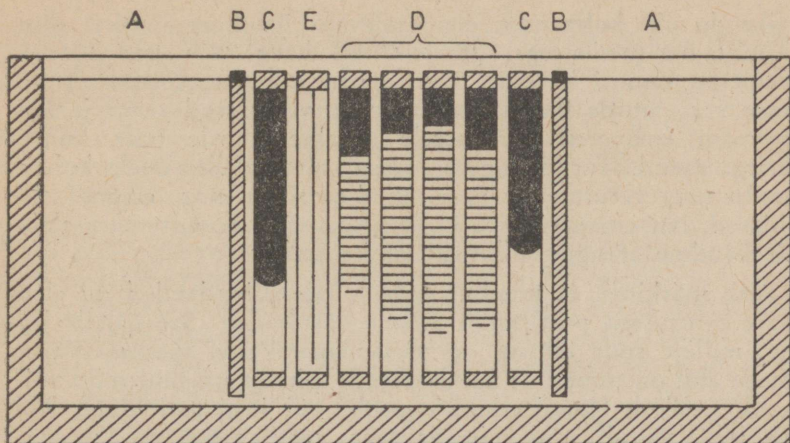
Joon. 2. Raamide asetus emaperes pärast kunstpere moodustamist. E — kunstkärjega varustatud raamid, (tähtede A, B, C, D seletust vt. joon. 1.).

Märgitud raamide ümbertöstmisel jäi seega emaperesse 10 raami (vt. joon. 2), millest 5 on haudmeraamid, 2 kunstkärjega raami ja 3 meeraami. Kunstperesse (haudmevõrsikusse) asetatud raamid koosnevad: 4-jast haudmeraamist, kunstkärjega varustatud raamist ja 2-st meeraamist (vt. joon. 3).

Taru, milles asub kunstpere, seatakse üles uuel kohal mesilas. Kõik vanad mesilased (lennumesilased) lendavad tagasi emaperesse, kuna kunstperesse jäävad ainult noored mesilased. 24 tunni möödudes antakse kunstperele noor, paaritunud ema, asetatuna emapuuri. Puuri avaus suletakse suhkrutaignaga.

Kunstperel toimub esimestel päevadel mesilaste lend väga piiratud määral, kuid mõne päeva või nädala jooksul, niivõrd kuivõrd tekib juurde lennemesilasi, muutub pere lend järjekindlalt tugevamaks. Kunstpere vajab rohkesti vett, kuna temal aga veetoojaid ei ole, tuleb kunstperet algul umbes nädal aega joota. Selleks asetatakse raamidele söödanõu, millesse on valatud puhast kaevuvett. Iga päev tuleb kontrollida, kas vesi söödanõus pole otsa lõppenud.

Kui kunstperele pole võimalik ema anda, kuid mõnes peres on olemas kaanetatud emakuppe, siis võidakse kunstpere emasdamist teostada ka emakupu abil. Selleks lastakse perel 3—4

Joon. 3. Raamide asetus kunstperes.

päeva jooksul ise ehitada emakuppe ning antakse talle siis võimalikult vanem emakupp, millest on loota ema peatset väljumist.

Olenevalt sellest, kui kiiresti emapere ja kunstpere kunstkärjed üles ehitab, tuleb teostada pesalaiendamist uute kunstkärgede juurdeasetamise teel.

Toodud näites ümbertõstmisele kuuluv raamide arv ei tarvitse sugugi olla mingiks kindlaks reegliks, vaid olenevalt pere tugevusest, haudmävälja suurusest üksikuis raamides, korjeoludest ja kunstperede tegemise ajast võib siin arusaadavalt teha mitmeid muudatusi. Iga olukord tuleb mesinikul kohapeal läbi kaaluda, kuna üksikasjalisi ja täpseid juhtnööre, mis kõikides tingimustes maksivad oleksid, kunagi pole võimalik anda.

Eelmainitud haudmävõrsiku moodustamise viisi on võimalik vajalike suhkruvarude ja paaritunud emade reservis oleku puhul rakendada ka mesilasperede massiliseks paljundamiseks.

Massilise paljundamise läbiviimiseks hoolitsetakse kõigepealt kevadel rohke haudme tekkimise eest mesilasperes, andes peredele kihutussööta. Niipea, kui peres on 8—10 raami hauet, jaotatakse hae kolmeks, asetades kahte tühja tarru kummassegi

ligikaudu üks kolmandik olemasolevaist haudmeraamidest ühes vajaliku osa mesilastega. Järelejäänud haue jääb arusaadavalt emaperre, samuti ka ema. Uutele peredele (kunstperedele) antakse veel juurde üks kunstkärgedega varustatud raam ja üks meeraam emaperest. Emaperrele antakse juurde paar kunstkärjega raami. Tarud kunstperedega seatakse üles uuele kohale mesilas ning varustatakse paaritunud emadega, nagu eespool kirjeldatud. Nii emaperes kui ka kunstperedes soodustatakse alaliselt haudme arengut kihutussöötmise teel.

Peab märkima, et mesilasperede kiirel paljundamisel on alati suure tähtsusega paaritunud emade varuksolek. See näitab jällegi, milline suur tähtsus on varuemaperekestel mesilas. Varuemade abil on nimelt 1) mesilasperede esimest paljundamist võimalik varakult (juuni esimesel poolel või isegi mai lõpul) läbi viia ja 2) vältida munemise vaheajaga mesilasperes, mis paratamatult esineb, kui kunstperede emastamiseks kasutatakse emakuppe.

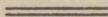
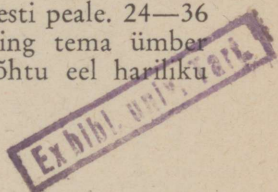
Küllaldase hooldamise juures kosuvad nii emapere kui ka temast moodustatud kunstpered mõne nädala jooksul kiiresti ja muutuvad tugevaiks, nii et neist igaihest kesksuvel võib moodustada veel omakorda uue kunstpere, viisil, nagu see eespool oli kirjeldatud. Sel teel saadakse ühest perest sügiseks 6 peret. Igaks juhuks tuleb mesilasse jätta ka mõni poolitamata mesilaspere, et neist vajaduse korral võtta haueid nõrgemate perede toetamiseks. Kuna meil meesaak harilikult ei ole rikkalik, tuleb perede hulgalise paljundamise puhul mesilas pea alati arvestada nende talvevaru täiendamise vajadust suhkrusööda abil.

Pühkepere moodustamine. Kunstperesid võib moodustada ka ilma haudmeraamide juurdeandmiseta. Üks selline viis on nn. pühkepere moodustamine.

Pühkepere moodustamiseks võetakse sülemik või kärjekast, mille kaane sees oleva avause peale seatakse papist lehter, mis on pealtpoolt veidi laiem taru raami laiusest. Lehtri kaudu pühitakse kärgedelt sülemikku mesilasi, neid enne udustades leige veega. Kui mesilasi võetakse mitmest perest, siis on soovitatav neid enne pühkimist udustada tüümiani- või aniisiveega. On soovitatav mesilasi võtta haudmeraamidelt, kuna seal asuvad enamikus noored mesilased. Et ema sülemikku ei satuks, tuleb ta

enne mesilaste võtmist üles otsida ja koos raamiga asetada mõnda tühja kärjekasti — niikauaks kui pühkimine on lõpetatud.

On sülemikus juba 2,0—2,5 kg mesilasi, paisatakse selles mesilased raputamise teel segi ning sülemik asetatakse kuhugi jahedasse ja pimedasse ruumi, näiteks keldrisse. Sülemiku kaane sees oleva söötmissava kohale asetatakse purk suhkrulahusega, kusjuures purgi suu on kinni seotud kahekordse, märja marliriidega. 5—6 tunni pärast võetakse söödapurk sülemikult, raputatakse mesilased sülemikus segi ning asetatakse juurde paaritunud ema puuris, mille avaus on suletud suhkrutaignaga. Emapuur kinnitatakse traadi abil sülemiku lae külge, sinna varem valmislöödud naelakeste vahele, ning söödapurk asetatakse uuesti peale. 24—36 tunni pärast on mesilased ema vabastanud ning tema ümber kobardunud. Selline nn. kunstsülem lastakse öhtu eel hariliku sülemina tarru.

Vastutav toimetaja N. Schotter.
Keeleline toimetaja M. Tedre.

Ladumisele antud 11. XII 1946. Trükkimisele antud 20. I 1947. Trüki-
arv 10 200. Paber 56×79, ¹/₁₆. Trükipoognaid 0,75. Trükitähti trüki-
poognas 40 000. Arvutuspoognaid 0,75. MB-00237. Tellimise nr. 39.
Trükikoda „Oktoober“, Tallinn, Tartu mnt. 49.

На эстонском языке.
Я. Роотс. Как увеличить роение пчёл.

Tasula.

A-16471
A

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00542487 6

88